Bütündünnä eminiskologların X-cu Kongresı

2021 yılın Harman ayın (avgust) 31-ri – Ceviz ayın (sentäbri) 1-ri günnerindä Kişinevda oldu Bütündünnä eminiskologların 10-cu Kongresı. Onu ortak hazırladılar Moldova hem Romıniya Bilimnär Akademiyaları, Kişinev "Mihai Eminescu" Romın Kulturası İnstitutu, Kişinev "Mihai Eminescu" halklararası akademik Merkezi, Romıniya Dumbraveni kasabasının primariyası.

Eminiskologların 10-cu Kongresı "EMİNESKU hem PAALILIKLAR DÜNNÄSI" başlıı altında geçti. Bu büük kultura olayına, Emineskunun evrenindän can çekmesi alan eminiskologlardan hem başka bilim insannarından kaarä, kendi dokladlarınnan, eni bulunan dokumentlärlän hem kiyatlarınnan katıldılar yazıcılar, araştırmacılar, çeviricilär, literatura kritikleri, epigramacılar h.b.

Bütündünnä eminiskologların 10-cu Kongresın açılışı geçti Moldova Bilimnär Akademiyasının büük başında. Aşılış iki bölümdän oldu. İlk bölümdä kutlandı o günü Moldovada bakılan "Bizim Romınca dilimiz" yortusu hem onunnan ilgili nasaatlar edildi. İkinci bölümdä dä Kongresın ofiţial açılışı oldu. Açılışta söz tuttular Moldova Bilimnär Akademiyasının başı Akademik İon TİGİNÄNU (Ion Tighineanu), Romıniya Bilimnär Akademiyasının başı Akademik İon-Aurel POP (onlain), Dünneyin en büük eminiskologu Akademik Mihai ÇİMPOY (Mihai Cimpoi), Kişinev "Mihai Eminescu" Romın Kulturası İnstitutun başı Akademik Valeriy MATEY (Valriu MATEİ). Sora da Mihai EMİNESKUnun yaşamasınnan hem yaratmalarınnan ilgili ana dokladlar okundu.

Bütündünnä eminiskologların 10-cu Kongresın ikinci günü toplantısı geçti Kişinev "Mihai Eminescu" halklararası akademik Merkezindä. Toplantı başladı kısa bir simfoniya konţertindän, nedän sora katılımcılar konuylan ilgili kendi bilim dokladlarını okudular. Toplantının ikinci payında da son bir yılın içindä Mihai EMİNESKUylan ilgili yazılan hem tiparlanan kiyatların prezentaţiyaları oldu.

Gagauzlardan Eminiskologların 10-cu Kongresına katılan Akademik Todur ZANET tanıştırdı katılımcıları kendi "Yunus EMRE dilindä Mihai EMİNESKU" bilim dokladınnan hem kendisi tarafından gagauzçaya çevirilän hem da Gagauziya Bilim Merkezi tarafından taazä çıkarılan Mihai EMİNESKUnun bir kap altında tiparlanan "ÇEZARA" hem "SABAA YILDIZI (Luçafar)" yaratmaları kiyadınnan.

Todur ZANET

Alegoriya annatması

Kazların kin çıkartması

Kaz küüyündä çok kaz vardı. Bu kazların olamsı da küüyä kaz adını verdiydi. Halizdän onun adı Yazlık küüyüydü, ama kazlar hepsini artık sınaştırdılar küüyä Kaz küüyü demää, zerä burayı gelän hepsi insannarı kaz sürüleri karşlardılar hem o sürülär raat-raat gezärdilär hererdä, neredä istärdilär – hererdä, neredä eşillik hem çaylamık otunnan semiz otu vardı.

Kaz küüyünn kenarından, küüyün uzunnuuna, bir derecik geçärdi. Ama ölä olduydu, ani küüyün hem derä çayırının arasında bir şüşava yolu yapıldıydı da kazlar gündä iki kerä bu yolu geçärdilär: sabaalän – dereyä dooru kaçarak, avşamneyin dä – yavaşıcık, iki tarafa sallanarak, evä dooru gelärdilär. May hepsi şöferlär bunu bilärdilär da, kazlara saygı duyarak, şüşavadan pek yavaş hem kuşkulu geçärdilär – kazlara zarar vermemää deyni.

Yıllar boyunca kazların yaşamasında, sade dereciin su akmasından kaarä, bişey diişmäzdi. Gün kalktıı zaman, küülülär hepsi açardılar proçkaları da herbir auldan, patular başta, birär kaz sürüsü seslän kopuşardı hem kanat düümelerinnän çabucak şüşavayı geçip, şüşava aşırı bulunan derecää kaçkaşardılar. Burada, dereciktä, dalıp, çırpınıp, paklanıp, sabaa ekmeklerinä, ani otlamaya başlardılar. Otlamak birkaç saat sürtärdi. Sora, güneş gök göbeenä etişincä, kazlar da, üülenniklerini yapmaa deyni, yollanardılar küüyün parkına. Ama diil hepsi ye! Sadä bir-iki sürü, ani parka yakın evlerdä yaşardılar. Kalan sürülär çayır içindä kalardılar.

Küü parkını bu kazlar pek sevärdilär. Diil o çimen için, ani orada ekiliydi, ama o raatlık hem gölgeli serinnik için, angısını vardı nicä bulmaa şüşava yolundan uzaklaşıp. Parkın çimenini kazlar otlamazdılar, taa çok onnarın üstündä yatardılar. Doorusunun doorusu o da, ani yol boyu hem çayır içi çaylamık hem semiz otlarından sora onnarın guşaları dop-doluydular da park çimenini imää sırası gelmäzdi.

Nicä da olsa, kazların hem küü parkın arasında bir dostluk hem saygılık vardı. Kaz küüyün insannarı da buna alıştıydılar. Kimseycik kazlara bişey demäzdi hem onnarı parktan kırlatmazdı.

Belliki, kazların erlerindä kaz nesteleri da, küçük minacıklar gibi, hererlerdä darmadaandı. Çünkü kazlar, kuş oldukları için, zorları geldii zaman bulundukları erlerä öttürärdilär. Onnar taa çok bunnarı yapardılar derecik içinä hem onun kenarlarına, çayıra. Ama açan yollanardılar evä yada küü parkına, zorlarını orada da başarardılar.

Küü parkın yanında bulunardı küü dernään evi, ama kazlar hiç bir kerä o evin önünä gitmäzdilär, sansın duyarak, ani orayı olmaz gitmää. Bu evdä işleyennär sa, üülennik vakıdı, bir yudum taazä soluk almak için, sık-sık parka çıkardılar hem, burada raatlanarak, besli kazların uslu uyuklamak dinnenmesinnän sürü sıralıına mayıl olardılar: patu ortada – kazlar dolayında. Kazlar da, küü dernään insannarını hem başını da artık tanıyardılar hem onnarı kısa "ga-ga-ga" baarmaklan selämlärdılar, nedän sora ileri dooru uyuklardılar.

Kazlar hiç bir kerä sıslamazdılar: ne küülülerä, ne küü dernään işçilerinä, ne da başka, kär yabancı da olsa, bir insana. Bu düzen yıllarlan kurulmuştu hem boy boydan, genetika uurunda, kazdan kaza geçärdi. O düzeni da yoktu kim bozsun, zerä küücäz küçüktü hem merkezlerdän uzakta bulunardı, insanı da cana yakındı hem zararsızdı. Bir şüpesiz var nicä demää, ani kazlar da Kaz küüyünün küülüleriydi.

Ama, amanın aması da olêr!

Bir günü, Allaa mı, başkası mı, neredän sä yollamıştı, osa kendisi mi yollanmıştı, Kaz küüyünä bir "büük çorbacı" insanını. Onun maşinası yavruşka gibi geçti küüyün şüşavasından, daran-peran ederäk kaz sürülerini, ani taman yollanmıştılar çayırdan parka dooru. İki sürünün patuları da, beki küüyün yaşamasında ilk kerä, büük hem sert sıslamaklan geçirdilär bu sincirdän kopma maşinayı. Maşina sa küü derneenin yanında durgundu da onun içindän çıktı bir tantalalı giimni hodul "büük çorbacı" insanı. Kimdi o – patuların hiç umurunda da diildi. Onnar da, sürülerini toplayıp, genä parka dooru yollandılar.

Parka etiştikleri zaman, sürülär kendi erlerinä erleştilär da genä, nicä da herkerä, parkın serinniindä uslu uyuklamaa başladılar. Kazlar bir uyku uyudular, sora taa bir, ama küü derneenin insannarı, neçin sa, parka gelmäzdilär, bezbelli çok işleri vardı.

Aradan haylicä vakıt çeçti, açan parkın girişindä peydalandılar küü dernään başı birkaç yardımcısınnan hem o maşinadan çıkan o insan, korumasınnan bilä. Patular bilärdilär, ani o koruma, çünkü esap aldıydılar, ani o hep kanatlarını yayêr bu insanın üstünä.

Açan bütün bu alay maşinadan çokan o insanın önderciliindä girdi park içinä, o insan, kazları göstereräk, başladı sert takazalamaa küü dernään başını hem zaametçilerini o üzerä, ani küülülär için yapılan bu parkta bu kuşları bulunêrlar da park erini nestederlär. Küü çorbacısı savaşardı annatmaa, ani kazlar da bu küüyün küülüleri, ama insan işitmää istemäzdi, may baararak emiri vereräk kazları kuusunnar buradan. Alaydan ayırıldı bir insancık da, sürülerin yanına yaklaşıp, yalpak dedi kazlara: "Hadi, şindilik gidin buradan! Sora genä gelirsiniz!" Sora o insancık, ellerini yayarak, başladı kazları park dışına kuumaa. Patular annamazdılar neçin olêr bu, ama insancıı çoktan bildikleri için, istär-istemäz sesledilär onu. Park içindän çıkarkana patuların birisi çevirdi kafasını alaya dooru da gördü maşinadan inän o "büük çorbacı" insanın suratında fasıl hem titsi bir gülümsemäk...

Kazlar çıktılar parktan da, şüşavayı ayıkırlayıp, çayırın kenarında erleştilär, ikidä-birdä kafalarını kaldırıp hem bakarak ne olêr şüşava aşırı...

Şüşava aşırı sa işlär uslanmaa başladılar. "Büük çorbacı" insanın başkannıında parkı oradan-orayı gezip, alay döndü küü dernään evinä da, eşiklerdän pinip, ev içindä kaybeldi. Birazdana oradan çıktı bir adam da maşinanın şöferini da çaardı...

Kazlar sa bireri kıpırdamazdılar. Onnar yatardılar şüşava boyu çayırın kenarında da durmamayca hep bakardılar küü dernään evinä dooru hem onun önündä duran maşinaya. Birazdana patuların birisi kendi kaz dilindä nesa dedi da kazlar, biri-biri ardı dizilip, patu başkannıında, yollandılar maşinanın yanına. Etiştiynän maşinanın yanına, patu "ga-ga" deyincä, kazlar durdular. Sora patu baardı "ga-ga-ga" da hepsi kazlar başladılar çımkırmaa maşinanın dolayında. Bu çımkımak sırası bitincek, patı genä "ga-ga" dedi da kazlar, asker gibi biri-biri ardı patunun ardına dizilip, yollandılar şüşava aşırı eski erlerinä da topluca yattılar orada.

Aradan bunca vakıt geçti. Hava başladı bozulmaa. Göktä peydalandı birkaç bulut. Neredän-nereyi lüzgercik ta çıktı – git-gidä o kaavileşärdi. Kazlar sokmuştular kafalarını kanatlarının altlarına da ölä uyuklardılar. Salt patu uyumazdı. O, bir bekçi gibi, durmamayca hep bakardı küü dernää evinin kapusuna. Bir da kapu açıldı da şen şamatalıklan insannar dışarı çıkmaa başladılar. Patu hemen "ga-ga" dedi da hepsi kazlar, kafalarını kanatlar altından çıkarıp, çekettilär izlemää o insannarı.

Lüzgär sa kaavileşärdi. Onun esmesindän "büük çorbacı" insanı sendellärdi. Eşiklär bittiynän koruması istedi canabisinä yardımcı olmaa da uzattı elini. İnsan sa o eli itiridi da, bastıynan kazların saçtıı o küçük minacıkların birisinä, ayaa kayıp buruldu da tam topuzundan kırıldı. İnsan acıdan baardı. Bu baarmayı işidän kazlar, birä-bir "ga-ga-ga" baararak hem maşina tarafına dooru sıslayarak, kanatlarını düveräk döndülär da kaçarak kendilerini dereciin suyuna basettilär.

25.09.2021